

Meninger

Krigen i Ukraina

☛ Jeg håper vi kan enes om at Russlands krig mot Ukraina er en uprovosert angrepskrig, skriver debattanten. Bildet fra byen Tsjernihiv er tatt av Aftenpostens korrespondent under en reise fra vest til øst i Ukraina. Foto: Gina Grieg Riisnæs

Debatt

Lars Rowe

Leder, Norges hjemmefrontmuseum

Finnes det grunnlag for fredssamtaler i Ukraina? Forskernes analyser bærer galt av sted.

Prio-forsker Kristian Berg Harpviken og Nupi-forsker Matthew Blackburn diskuterer i hvert sitt Aftenposten-innlegg hvorvidt det finnes grunnlag for fredssamtaler mellom Ukraina og Russland.

Ønsket om å utforske muligheten for fred er både naturlig og forståelig. Men begge analyser bærer galt av sted, i flere retninger. Jeg vil her konsentrere meg om det viktigste.

Å premiere aggresjon. Harpviken konstaterer at Ukrainas fredsplan består av «en liste med helt rimelige krav, i pakt med folkeretten», men at den «forutsetter nærmest full (russisk) kapitulasjon». Den er derfor ikke en særlig god fredsplan fordi den «vil gjøre det vanskelig å få Russland til forhandlingsbordet».

Prio-forskeren er dessuten opptatt av at Kina, Indonesia, Brasil og det afrikanske kontinentet med Sør-Afrika i spissen har bidratt med alternative fredsplaner som har som sin «kanskje viktigste» egenskap at de «innebærer en kritikk av Ukraina og dets vestlige støttespillere, som oppfattes å ønske en total russisk ydmykelse».

Det er vanskelig å forstå Harpviken annerledes enn at han, i likhet med de nevnte statene, ser Ukrainas fastholdelse av folkerettslige prinsipper som et hinder for en eventuell fredsprosess. Eller sagt

med andre ord: Så lenge Ukraina fortsetter å insistere på tilbakeføring av okkuperte territorier, sin rett til å velge sikkerhetspolitisk kurs og at krigsforbrytelser skal etterforskes og straffes - alt i pakt med internasjonal rett - blir det ikke fred i Ukraina.

Samtidig som dette i praksis kan sies å være riktig - Russland vil ikke oppgi sin angrepskrig uten å bli tvunget til det - er det i mine øyne et problematisk ståsted. Hvis Harpviken mener at Ukraina bør nedtone sine krav, forutsetter han en vilje til å premiere aggresjon, til å belønne i stedet for å sanksjonere brudd på de mest grunnleggende rettsreglene som regulerer mellomstatlige relasjoner.

Finnes kun én «krigshauk». Blackburns innlegg er mer spisset. Han påpeker at de han kaller «krigshaukene i Europa», er blitt «langt stillere», fordi de har «våknet fra drømmene om en knusende seier over Vladimir Putins Russland». Han beskriver, i samme hånlige tone, håpet om en slik seier som «den bombastiske krigsoptimismen fra 2022».

Blackburn identifiserer ikke «krigshaukene». Hvem er de? Er det Ukraina, er det EU, er det Nato, er det vi som støtter Ukrainas krigføring og ber om at våre regjeringer skal ruste den ukrainske hæren til motstandskamp? Er det vi som ønsker

at denne støtten skal styrkes og akselereres, slik at forsvaret mot Russlands aggresjon kan bli mer effektivt?

I så fall snur Blackburn realitetene på hodet. Det finnes kun én «krigshauk» i denne situasjonen, og det er Vladimir Putins Russland. Eller mener Blackburn at det er «haukete» å forsvare seg mot væpnet aggresjon eller å støtte dem som gjør det?

På samme måte forholder det seg med uttrykket «krigsoptimisme». I den grad noe slikt gjorde seg gjeldende på det europeiske kontinentet i 2022, må vel det ha vært i Kreml? Offensiven som startet den 24. februar, bar preg av at russerne undervurderte ukrainsk motstandsevne, altså av en ubegrunnet russisk «krigsoptimisme». Det er den «krigsoptimismen» som er årsaken til at vi er der vi er i dag.

Blackburns lemfeldige begrepsbruk tilslører en ellers lettforståelig realitet: Russlands ambisjon, slik den er kommet til uttrykk fra begynnelsen, er ikke ukrainsk nøytralitet, men fullstendig ukrainsk underkastelse. Dette er i tråd med russisk imperialistisk tradisjon og selvsagt i strid med internasjonal rett.

Avleder fra sakens kjerne. Harpviken anerkjenner Ukrainas fredsforholdelser som folkerettslig gyldige, men avskriver dem som uhensiktsmessige. Blackburn synes å ville se helt bort fra dem. Begge avleder uansett vår oppmerksomhet fra sakens kjerne: Ukrainas åpenbare rett til «fritt å velge og utvikle sine politiske, sosiale, økonomiske og kulturelle systemer», slik den er formulert i sluttakten fra KSSE-konferansen i 1975.

Å forsvare denne retten, eller å støtte de som kjemper for den, er ikke å stå i veien for fred. Det er heller ikke krigshissende eller «haukete», men i tråd med det internasjonale rettssystemet som ble bygget opp etter andre verdenskrig.

Fred er åpenbart å foretrekke fremfor krig. Det tror jeg vi alle kan enes om. Men jeg håper vi også kan enes om at Russlands krig mot Ukraina er en uprovosert angrepskrig, og at russiske styrker begår stadige brudd mot menneskeretter og krigens folkerett.

En fred som ikke tar utgangspunkt i denne virkeligheten, vil neppe være varig og på ingen måte virke preventivt mot nye russiske fremstøt.

Kort sagt

Ukraina

Myten om Russlands fredsvilje

Prio-forsker Kristian Berg Harpviken (13. november) og Nupi-forsker Matthew Blackburn (24. november) er opptatt av mulige «fredsforhandlinger» for å få slutt på krigen i Ukraina.

Kanskje for å vise at Russland kan gå med på en fremforhandlet løsning gjentar de en russisk propagandahistorie om at Ukraina og Russland våren 2022 skal ha vært nær en avtale.

Ifølge Harpviken var partene «nær enighet» om at «Ukraina ville erklære nøytralitet, og dermed frasi seg muligheten for Nato-medlemskap, samtidig som andre stater blir garantister for deres sikkerhet», «Russland ville trekke seg tilbake til det som var fronten før invasjonen, mens status for Krym og okkuperte områder i Øst-Ukraina avklares over tid», og «russisk ville bli offisielt anerkjent som språk i Ukraina».

Men deretter, skriver Harpviken, kom «nyheter» om russiske krigsforbrytelser som førte til «brudd», og deretter «inntok begge sider» standpunkter «som gjorde en omstart vanskelig».

Blackburn viser til Russlands erklærte mål om å «demilitarisere» Ukraina og fortsetter: «Samtidig var Moskva villig til å gå med på ukrainsk nøytralitet, kombinert med Nato-lignende 'sikkerhetsgarantier' under forhandlingene i mars 2022.» Med «demilitarisering» mente Putin angivelig at «ingen Nato-styrker eller tunge våpen» skulle stasjoneres i Ukraina - i seg selv en sær egen tolkning.

Saken: I mars 2022 fremmet Ukraina et forslag som innebar ikke-alliert status for Ukraina i kombinasjon med *håndfaste sikkerhetsgarantier fra flere land* - men som også forutsatte russisk *tilbaketrekning* til utgangsposisjonene før storangrepet. Dette er ukrainske krav som Russland *aldri* har signalisert vilje til å godta. Om Harpviken eller Blackburn har *troverdige* kilder som viser noe annet - kom med dem.

Dessuten: Er det i det hele tatt tenkelig at Russland skulle gå med på noe slikt? Nepp: Russland gikk ikke til storangrep på Ukraina 24. februar 2022 for så, noen uker senere, å være villig til å gå med på det som ville vært en *entydig ukrainsk strategisk seier*. Målet var, da som nå, å tvinge Ukraina til underkastelse.

Sven G. Holtmark

Professor i historie, Institutt for forsvarsstudier/Forsvarets høgskole